

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIRO TEDOLDI
Tisk. Missio - Udine - Videm

MATAJUR

GLASILLO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 400 lir - letna 700 lir - Za inozemstvo: polletna 700 lir - letna 1200 lir

- Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 30.— lir

Izhaja vsakih 15 dni

Leto XIV. - N. 5 (275)

UDINE, 16. MARCA 1963

panorama

NAPREJ ENOTNI PO NAŠI POTI

Dostikrat smo se že vprašali, le kako je mogoče, da toliko zanemarjajo naše ljudi, da zakaj so Slovenci videmske pokrajine puščeni tako vnemar? In vendar italijanska ustava, kakor tudi poseben statut avtonome dežele Furlanija-Juliska Benečija, jamčita posebno postopanje v prid narodnim in jezikovnim manjšinam; Ustava in poseben statut dežele jim priznava celo vrsto pravic in privilegijev, da ne govorimo o fundamentalnih pravicah enakopravnosti z ostalimi državljanji Italije.

Je pa dokazano in to prizadava vsem poštenjakom občutek gremkega varanja in istočasno upravičen srd in odpor, da nekateri ljudje slovenskega izvora, najbrže oportunisti in obenem arivist, ne pomisijo nikoli na svoj pravi izvor in na izvor svojih prednikov, ker je njim edina skrb priti do določenega cilja.

Seveda dobri takšno izmikanje, takšno zatajevanje lastnega izvora, zgodovine in zakaj ne tudi slavnih tradicij Slovencev videmske pokrajine, pogum v sladkih besedah, v pomoči in naklonjenosti tistih, ki nameravajo zadušiti življenje naše jezikovne manjšine same.

Da bi preprečili takšna dejanja, ki gremijo naše v resnici zapuščene in ponizane ljudi, smo mnenja, da je treba z dobro voljo in vztrajnim delom ustvariti med slovensko govorečim prebivalstvom videmske pokrajine še tesnejšo kompaktnost in še bolj trdno enotnost, ker bo samo na ta način mogoče priti do vseh naših pravic.

REZIJANSKA JEZIKOVNA SKUPNOST IZGINILA?

Med tistimi, ki pozabljujo od kot izhajajo, ki niso dosledni sami sebi, ki zlahka zapuščajo pot svojih prednikov, da morda lažje pridejo do gotovih ciljev, je menda tudi nek župan, ki je povrnil tege Še "Cavaliere della Repubblica". Ta je svoj čas, ko je RAI oddajala, v neki posebni oddaji posvečeni emigrantom, "Canzoni popolari slave della Val Resia" (napovedovalce se je izrazil točno tak), v pismu, ki ga je poslal časopisom, protestiral, ker je bila oddaja predstavljena na ta način.

Ta župan je vzel za zlo, ker je napovedovalec rabil besedo "slave", češ da je zanj to predstavljalo hudo žalitev, ker, po njegovem, v dolini Rezije ni slovenskih pesmi in niti ne Slovencev.

Kaj niso bile te pesmi slovenske? Kaj ni rezijanska ljudska pesem slovenska? Je mar hotel ta župan izbrisati tradicije in zgodovino Rezijanske doline? In zakaj mu je stalo tako pri sreči, — na žalost je še dosti takih, ki pozabljujo od kot izhajajo — da je izjavil to svoje novo posebno čustvo javno?

Na vsak način ni takrat protest župana, ki bi želeli, da bi se bolj poglobil v zgodovinske dogodke svoje zemlje, napravil dobrega vrtisa na rezijansko prebivalstvo, ki je še vedno ponosno na svoj izvor in na svoje slavne tradicije.

Naj nas ne bi nihče napačno razumele: vsak državljan je dolžan biti lojalen do države, v kateri živi, a s tem ni rečeno, da se mora človek odpovedati svojim lastnim intimnim čustvom, ki so povezani s svojim izvodom.

Bilo bi isto, kot če bi zahtevali od italijanske govorečega ljudstva Cantona Tieina, da bi se odpovedalo svojem jeziku, kulturi in tradicijam, ker žive izven meja svoje matične države.

UDINE, 16. MARCA 1963

GLASILLO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

VOLILNA KAMPAJNA V POLNEM RAZMAHU

FURLANSKI SLOVENCI IN VOLITVE

Slovenski volivci, katere želijo imeti danes vsi na svoji strani, ne smejo razbiti svoje enotnosti, da bi podpirali to ali ono politično gibanje, ki jim ne daje nikakih možnosti za izvolitev lastnega zastopnika v rimskem parlamentu

Volvici cele Italije bodo torej 28. in 29. aprila t.l. poklicani na volišča, da bodo obnovili obe poslanski zbornici. Treba bo hkrati izvoliti 630 poslancev in 315 senatorjev. Vseh volilnih upravicev je 34.433.000, od katerih bo prvkrat volilo 735.000, ker so letos dopolnili 21. let starosti. Moških volilnih upravicev je 47.93 odstotkov, žensk pa 52.03, torej prevladujejo te zadnje.

Komuni bodo poskrbeli tekom 4. aprila za razdelitev volilnih potrdil. Ti imajo tudi dolžnost držati odprtne volilne urade od 13. do 29. aprila (od 9 do 19 ure), da bodo mogli dvigniti volilna potrdila tudi tisti, katerim jih ni bilo mogoče dostaviti.

Kot za volitve v preteklosti, ostane obvezno nalepljanje propagandnih plakatov izključno na tablah in v znamenovanih prostorih, ki so jih določile komunske administracije.

Pri zadnjih političnih volitvah so bili v našem volilnem okrožju (Videm-Belluno-Gorica) slednji rezultati:

Krščanska demokratska stranka osem poslancev (Schiratti, Biasutti, Toros, Armani, Martina, Coleselli, Corona in Fusaro) in štiri senatorje (Vallauri, Tessitori, Pelizzo in Garlato); Italijanska socialistična stranka dva poslance (Marangone, Bettoli), enega senatorja (Solaro); Komunistična partija Italije dva poslance (Beltrame in Franco), enega senatora (Pellegrini); Italijanska socialdemokratska stranka enega poslance (Ceccherini); poslanec od M.S.I. (neofašisti) De Micheli je bil izvoljen z ostanki v državnem volilnem kolegiju.

**Zagotoviti Slovencem
lastno predstavištvo**

Hocemo zaključiti z argumentom, o katerem smo še govorili. Zakaj se ne zagotovi slovenski jezikovni skupnosti videmske pokrajine lastno zastopstvo v parlamentu republike?

Tega ne ovira noben tehnični mehanizem, ker bi ga lahko spremnili, pač pa nasprotuje temu je brezbriznost in pomanjkanje dobre volje s strani tistih, ki so postavljeni, da skrbijo za zaščito jezikovnih manjšin, kot to predpisujejo ustanovni zakoni. Prav zato Slovenci videmske pokrajine ne smejo razbiti enotnosti, da bi podpirali to ali ono politično gibanje, pogledati morajo resnici v obraz in napraviti obračun in priti do prvega cilja: izvoliti si morajo najprvo lastnega zastopnika v republiškem parlamentu, ker so tokrat možnosti za to dane. In isto naj velja tudi za izvolitev lastnih predstavnikov v bodočem regionalnem svetu. Ne smejo nasedati vabiljivim besedam gotovih političnih krogov, ki z vijačo delujejo, da bi delili Slovence, ker bi tako ne mogli priti do svojega zastopstva, bodisi v parlamentu kot v dejeljnem svetu.

Vsi slovenski volivci naj bi si dobro zapomnili kaj je izjavil v poslanski zbornici nek videmski poslanec ob prikliki diskusije za sprejetje zakona, ki ustanavlja deželo Furlanija-Juliska Benečija, da bi preprečili morebitni enotni vabljivim besedam gotovih političnih krogov, ki z vijačo delujejo, da bi delili Slovence, ker bi tako ne mogli priti do svojega zastopstva, bodisi v parlamentu kot v dejeljnem svetu.

Krščanska demokracija je v resnici z glasovi Slovencev videmske pokrajine mogla matematično vedno dosegati najmanj en sedež več v italijanskem parlamentu. Evo konkraten primer: Demokratska krščanska stranka, ki je

(nadaljuje na 2. strani)

Utrgal se je velikanski plaz, kakih 120 kubičnih metrov zemlje in kamenja, ki je popolnoma zasul cesto, ki vodi iz Podvršča proti Erbeču, Zapotoku, Kalu in Črnemu vrhu. Ta cesta je bila vedno zanemarjena in še lansko leto, ko se skoro ni dalo več voziti po njej, so jo pričeli popravljati, a z deli niso končali. Posledice brezbriznosti so se kmalu pokazale: vse te vasi so ostale izolirane od sveta. Zdravnik in učitelji so morali prehoditi 10 km peš po stranskih stezicah, da so prišli na svoja službenega mesta. (V prihodnji številki bomo obširneje pisali o ekonomskih razmerah in zaposlenosti teh vasi).

SKRB ZA JEZIKOVNE MANJŠINE V JUGOSLAVIJI

DOSLEDNA ENAKOPRavnost VSEH DRŽAVLJANOV DRUGEGA JEZIKA

V Kopru in Reki morajo sodni, pravni ter okrajni funkcionarji obvladati tudi jezik italijanske nacionalne manjšine

Na Reki so s 1. marcem stopili v veljavno novi predpisi, ki zadevajo ureditve odnosov med državljanji italijanske narodnosti z raznimi mestnimi ustanovami. Na podlagi teh predpisov mora vsaka mestna ustanova določiti posebnega nameščenca, ki obvlada italijanščino, da bo še prav posebej skrbel, da se zajamči izvajanje vseh načel, ki jih vsebujejo v tem pogledu zakonik in njihovo spoštovanje. Glede izdajanja okrožnic, odločb in določb je predpisano, da morajo biti objavljene v italijanščini, in sicer v glasilu italijanske narodne manjšine, da bo tako vsak obveščen o vseh zadevah upravnega, političnega in socialnega

značaja. V primeru, ko gre za pripadnike italijanske narodnosti skupine, mora biti v italijanščini sestavljen tudi vsak poziv v kateri koli javni urad. In tudi na splošno se mora uporabljati italijanščina na sodnih razpravah in pri čitanju razsodb v vsakem primeru, če to zahteva zainteresirana stranka. Za pripadnike italijanske narodnosti skupine se mora tudi sklepiti zakonov v matičnih uradih opravljati v italijanščini.

Vsi taki in podobni predpisi se morajo izpolnjevati takoj in ne glede na to, kdaj bo ustanovljena nova ustava Jugoslavije odnosno Slovenije, ki bo — kakor smo obsirno poročali tudi v našem listu — vsebovala še bolj konkretna določila o zaščiti narodnih manjšin.

Podobne in v marsikaterem pogledu še bolj podrobno obrazložene določbe glede uporabe jezika manjšine pa vsebuje poseben odlok, ki je bil pred nedavnim uveljavljen v okraju Koper. Odlok, ki ureja organizacijo in sistemizacijo delovnih mest v upravi okrajnega ljudskega odbora Koper, je zanimiv zlasti zato, ker točno določa, kateri okrajni funkcionarji morajo poleg slovenščine obvladati tudi italijanščino, torej jezik manjšine.

Italijanščino mora predvsem obvladati tajnik okraja, ki mora imeti hkrati tudi visoko šolsko izobrazbo. Prav tako mora znati italijanski jezik uradnik z višjo izobrazbo, ki opravlja v tajnikovem uradu službo za prošnje in pritožbe. V oddelku za analitične in organizacijske službe mora biti referent za italijansko šolstvo obvezno italijanske narodnosti in mora imeti hkrati visoko šolsko izobrazbo. Italijanski jezik pa morajo obvladati še referent za manjšinska vprašanja, pisarniški uslužbenec in trije od devetih analitikov z visoko izobrazbo. V oddelku za upravno-pravne zadeve mora obvladati italijanščino predvsem načelnik, hkrati pa tudi štirje referenti od osmih za upravni postopek; prav

ETNIČNE MANJŠINE IN MATERINI JEZIK

Z veseljem ugotavljam, da se kljub več ali manj podtalni borbi, ki jo že esetletja vodijo gotovi nedemokratični in šovinistični krogi, še danes govorijo v Furlaniji, slovensko narečje in to čeravno nimajo nikjer nobene vrste šol (niti za verouk) v materinem jeziku.

Vemo tudi to: tolmačev in prevajalcov slovenskega jezika je v Furlaniji tako malo, da so primorani nešesti uradi iskat drugje personal, ki je zmožen voditi korrespondenco s sosednjim Jugoslavijo in posebno Slovenia. Notarji, sodišča, trgovske zbornice, zavod za socialno zavarovanje, katastrski uradi in še nešteto drugih državnih, poldržavnih in privatnih ustanov in podjetij so v veliki zadregi, ker ne razpolagajo z uradništvom, ki bi obvladalo slovenski jezik in se zato seveda posli zavlačujejo, kar je vedno v škodo pri razvoju ekonomskih in drugih odnosov med našo deželjo Furlanijo in Slo-

venijo. Torej je tudi iz tega vidika neobhodno potrebno, da se v Furlaniji poučuje, dokler ne pride rešeno naše šolsko vprašanje, kot je na Gorškem in Tržaškem, vsaj nekaj ur delensko slovenski jezik. Učiteljev, ki bi poučevali, ne manjka, saj je preko 100 slovenskih učiteljev brezposelnih, da ne omenjam tistih, ki poučujejo po Furlaniji in drugih krajinah Italije, italijanščino.

To situacijo je treba vsekakor popraviti. Naj bi se ukrenilo vsaj toliko, kot na-

meravajo napraviti v sosednjem jugoslovanskem območju, kjer bodo v vseki soli poučevali, poleg materinega jezika, tudi italijanščino kot neobvezen predmet.

Tudi druge v Italiji, kjer ne igra vlogo meja, če obstoja jezikovne manjšine, zahtevajo pouk v materinem jeziku.

Zakaj ne bi napravili enako tudi pri nas?

(nadaljuje na 2. strani)

Iz Idrijske doline

KOLEDAR ZA OBMEJNE PREHODE

Sporazumno z jugoslovanskimi obmejnimi organi so te dni ustavili koledar za obmejne prehode za kmete, ki bodo hodili obdobjevat zemjo na to ali ono stran meje. Zainteresirani bojo lahko šli čez vodo Idrijco v kraju «Stopa» A in B od 25. do 30. marca, od 17. do 20. julija in od 5. do 19. oktobra; V kraju «Košina» od 24. junija do 13. julija in od 20. septembra do 19. oktobra; v krajih «Melina», «Fatanje» A in B in «Stari mlin» pa v istih dobah kot zgoraj povedani prehodi. Obmejni bloki bodo odprti od marca do oktobra od 7 do 18 ure, mesece julija in avgusta pa od 6 do 19 ure.

Kmetje bodo morali javiti svoj prihod jugoslovanskim in italijanskim obmejnima organom na bloku v Miščeku in Mostu Klincu vsaj 48 ur prej. Isto velja tud za prehod v Podrskijah.

Naj povjem še tu, da je postal obmejni blok Most Klinac prehod druge kategorije, ki je bil do sadà samo za dvolaštnike in zato bojo mogli hoditi čezjen od sadà vsi, ki imajo potni list, pristopnico ali dvolašniško izkaznico.

NOVE ELEKTRIČNE NAPELJAVE

Tehniki od S.F.E. (Società Friulana di Elettricità) so pretekli dni začeli z djeli za zamenjat napetost električne energije v Ibanu in Prapotnem. Zamenjali bojo tud sedanje lesene lektrične palje s cementnimi.

KOLIKO JE VOTANTOV

Naš komun šteje po zadnjih pregledih 1.056 votantov (585 moških in 471 žensk). Za senat bo votalo samo 937 votantov. Od votantov, ki so upisani v elenku od votantov, jih je v eštru več kot 200.

Stara Gora

Prejšnji teden je komunski mjeđih iz Prapotnega ukazu zapret šuolo na Stari gori, zaki razsaja v vasi epidemija oslovskega kašlja (tosse asinina). Obolegi otroci se muorajo strogo držati.

Iz Nadiške doline

MALI OBMEJNI PROMET V FEBRUARU

Hud mraz, ki smo ga imel cjev mjesec februar, ni dosti oviral obmejnih prehodov skozi naše bloke; vseeno so jih registriral 13.609, kuaž tarkaj kot pred dve mi ljeti avgusta mjesca. Ljudje so se navadili, takuo na italijanski kot na jugoslovanski strani, da morajo iti nakupit kakih reči v Čedad ali v Kobarid, ali pa iti na obisk k žlahti ali znancem in zato jih dosti ne ovira niti slaba ura. Takuò je bio februarja mjesca skozi Stupco kar 12.186 prehodov, skozi Učjo 64, skozi Most na Nadiži (komun Tipana) 597, skozi Polavo pri Čeplatiščih v Sodenjski dolini 277, skozi Solarse pri Dreki 200, skozi Most Mišček pa 285. Z dvolašniško izkaznico je prešlo mejo samo 24 italijanskih in 8 jugoslovanskih državljanov, zaki v tjem času ni djela na pujo, zato pa parčujemo, da bo v prihodnjih mjesecih na obmejnih prehodih še bolj živahnno, saj nam parhajojo proti ljepi sončni dnevi, ki bojo ljudi kar klicali k djelu ali pa na izlete.

IZ NAŠIH VASI

POPRAVEK

V zadnji številki našega lista se je na prvi strani pod klišnjem Crneje v dolini Rijeka nad Nemami urinila neljuba zamenjava letnice. Slovenski rokopis, katerega so našli v Črnej, nosi datum leta 1497 in ne 1947.

predsednik E.C.A., administrator kmečke banke (cassa rurale) in še predsednik godbe na pihala (banda cittadina). V Fojdi je imel tud butego jestvin. Pred parimi ljeti ga je huda boljezen parklenila za dougo časa na bolniško posteljo, a kar si je malo opomogel je postala vsa njegova dejavnost spet aktivna. Pred nedavnim ga je spet napadla boljezen in ga naglo pobrala. Biu je zlo spoštovan med ljudimi, vsi so ga imel radi in zavoj tega je njegova izguba zlo težka.

Zeni nepozabnega rankega, hčerkama Anna Mariji in Emanueli in ostali žlahti izrekamo naše globoko sožalje.

Podbonesec

PODBONESEC. V čedadski špital so muorli pejati 70 ljetno Ado Camugnero, zaki je padla pred hišo in si zlomila čamporok. Ozdravila bo v adnem mjescu.

Čenebole

Vso našo vas je zlo pretresla noticija, ki se je hitro raznesla po vsej okuolci, da je umrù zavoj srčne paralize naš naščan Subiaz Guerino, star komaj 56 ljet. Mož je djelu na pujo in tam mu je paršlo slabo. Kar so mu parskočili na pomucoč domaći je biu že martu. Ranki Guerino je biu zlo parljubljen med svojimi vaščani, zaki je biu djelaven in iskren mož, zato ga ne bojo pozabil.

Sv. Lenart

SISTEMACIJA KOZICE

Z statalnim kontributom 8 milijonov lir je te dni dau «Ente Provinciale di Economia Montana» v Čemurju sistemirat reko Kosco, ki na tjem kraju ob vsakem večjem dažu prestopa bregove in napravja tamkaj ležečim pujojam velikansko škodo.

Zavoj daža so vode zlo narastle prejšnje dni in če ne bi bilo narato tisto djelo, bi Kosca sigurno prestopila. Troštamo se, da se nam od sadà naprej ne bo korlobati poplav.

Fojda

UMRL JE PODŽUPAN

Dne 5. marca je neparčakovano umrl naš vaščan in podžupan (vicesindaco) 64 ljetni Antonio Mulinelli. Ranki je biu zlo poznan po vsem našem komunu, zaki je biu aktivni član raznih organov. Po tej zadnji uojski je biu član komitata za «ricostruzione» Fojde, ki je bla vsa požgana od fašistov,

PRAPOTNO V IDRIJSKI DOLINI. Tu goje žlahtno vinski trto, ki je poznana povsod, ker daje izredno dobro vino.

STARA GORA. Pogled na starodavni grad, ki je bil pozneje preurejen v samostan in nato v svetišče. Nekateri trdijo, da je bil sezidan že leta 428, a bolj verjetna letnica je 762.

Iz Rezjanske doline

HUDA NESREČA

Naš vaščan 55 ljetni Žvan Micelli je postal pretekli teden žrtve hude nesreče. Mož je peljal s konjem iz Ravence proti Sv. Juriju voz gnoja, ko je pripeljal nasproti nek kampon. Konj, ki ga je vodil Micelli za uzdo, se je tako prestrašil kamjonovega ropotanja, da je skočil iz ceste in vlekel za seboj voz in mož po travniku 50 metrov. Micelli, ki se je držal za uzdo, se je zaman trudil, da bi zaustavil konja, dokler ga niso zapustile moči in je tako prišel pod kolesa. Medtem mu je priskočil na pomoč šofer kamjona, ki je tudi poskrbel, da so nezavestnega ponesrečenca prepeljali hitro v huminsko bolničo, kjer so ugotovili, da ima mož zlomljenih več reber in hudo ranjene noge. Če ne nastopijo komplikacije, bo ozdravil v 40 dneh.

Osojane

JAVNA DELA - KANALIZACIJA VODNJAKI IN POTI

Pretekli teden je komun dal v apalt drugi lot del za napeljavno odtočnih kanalov v naši vasi. Istočasno bodo postavili tudi nove vodnjake in pavimentirali s porfirnimi kockami nekatere dele vaških poti. Delo je prevzelo gradbeno podjetje Mingotti iz Vidma, stroški pa bodo znašali okoli 10 milijonov lir.

Gorjani

CALLISTO ZANITTI JE UMAR NA DJELU V ŠVICERI

Zlo težko to nam je, kar ve pišemo, ke u se je ponesrečenim par djelu u ešteru parluožu še dan rink te douge čedene: 62 ljetni Callisto Zanitti, ke u je že več ljet djelu kot manoval u Šviceri. Kako te paršlo do nesreče še to ne nam znano. Njeà neparčakvana smart ne zlo zaboljela do

dna sárca usè vaščane, zaki so ga usi radi mjeli. Pred parimi ljeti ne mu umrla ženà anu zvuje te je živu, kar u je paršou ta zime ta kiši, sam, zakè njegà unika hči Daniela na je oženjena u Vidmu. Njegà posmrtné ostanke so parpejali dne 9. marca iz Švicere da domač semitjerih.

Viskorša

MILIO MARZOLLA-KAVČIČ

UMAR U OLANDI

U Olandi e umar po dougi anu hudi boli naš paezan 55 ljetni Milio Marzolla-Kavčič. Ranek Milio e šou u Olando sôbeto po tej zadnji uèeri, kjer e mòu suò imprezo. Njegà paezani, tikere e večkrat paršou ledat, ga ne bojo maj uzabili, saj e bi tekaj dobar anu onešt mož. Posmartne ostanke dragega rankega so parpejali u Manjago, kjer o je pred nedouginu naredu za suò famejo ljepovilo, kamor e mòu intencion pričati stat na stara ljeta, zaki od kle na je njegà ženà.

Njegà funeralja u Manigu se je udeležilo še dosti parantele anu znanceu iz Viskorše anu naše doline.

Zeni, sinovjem anu usè parantele izrekamo naše globoko sožalje.

Iz prve strani

SLOVENCI IN VOLITVE

solo gruppo politico a se stante. Questo sarebbe un gravissimo errore...» (Slovenska manjšina je danes deljena na vse politične stranke, ki so prisotne v tej zbornici. Ne moremo in ne smemo ustvariti pogojev, da bi se te združile v eno samo in samostojno politično skupino. To bi bila zelo velika napaka).

Naj poudarimo, da bi Furlanska Slovenija teorico cisto lahko imela svoje zastopnike, ce bi se apliciral volilni sistem, kakršnega so uvedli za francosko jezikovno manjšino v dolini Aoste (üninominalno volilno okrožje).

Francoska jezikovna manjšina doline Aoste je vedno imela svoje zastopnike v obeh poslanskih zborih. Pri zadnjih političnih volitvah je bil izvoljen v poslansko zborico Severino Caveri s 30.596 glasovi, v senat pa Renato Chabod s 24.734 glasovi. Ob pripadata francoski jezikovni skupnosti in sta kandidirala na listi gibanja «Mouvement de l'Union Valdôtaine pour la défense de la minorité ethnique et linguistique Valdôtaine». (Gibanje valdostanske zveze za obrambo valdostanske etnične in jezikovne manjšine).

DOSLEDNA ENAKOPRavnost

tako mora v tem oddelku obvladati italijanščino tudi pisarniški uslužbenec. Italijanski jezik mora obvezno obvladati načelnik oddelka in inšpekcijske službe, poleg njega pa še inšpektor ter administrativni inšpektor. Tretji načelnik oddelka, ki mora znati italijanski jezik, je načelnik oddelka za skupne službe, poleg njega pa še uradnik za službo za splošno dokumentacijo in strokovno knjižnico, tajnico predsednika, podpredsednika in tajnika ter končno še dve od štirih strojepisk in eden od dveh pisarniških uslužbenec.

Obvezno mora obvladati italijanščino tudi okrajni javni pravobranilec, poleg njega pa še pisarniški uslužbenec v okrajnem javnem pravobranilstvu. Končno morata obvladati italijanščino tudi predsednik okrajnega sodnika in sodnik za prekrške.

Enaki ali podobni predpisi veljajo tudi za vse druge okrajne ustanove in urade, navzdol pa bo to načelo razumljivo uveljavljeno tudi v okviru posameznih občin na ozemlju, kjer živi italijanska narodna manjšina.

Ob takih uredbah je pač razumljivo, da pripadniki italijanske manjšine lahko svobodno uporabljajo svoj materninski jezik v vseh uradih, podjetjih in drugih ustanovah, skratka: ne samo v zasebnem marveč v polni meri tudi v javnem življenju. To je enakopravnost manjšin v dejanjih, kot bi lahko služila za zgled tudi drugim.

Obisk slovenskih profesorjev slavistov v Kanalski dolini

Profesorji slovenščine iz ljubljanskega okraja so se lansko poletje na svoji peti ekskurziji oglasili tudi v Kanalski dolini, koso bili na poti v V Furjanijo, Goriško in Tržaško. Takole je opisal čisto na kratko svoje vtise vodja ekskurzije:

«V zgornji Savski dolini so se že obetajoče svetlike zvezde, na obmежnem bloku v Ratečah, kjer smo kar v avtobusu čakali svita, pa so nas spet zagrnille sive, vlažne megle. Vendar smo se iz Fužin mogli, ne da bi bili deležni padavin, ob penečem se gorskem potoku povzpeti do obeh temno zelenih Belopeških jezer pod veličastno severno steno Mangarta. V tem nepokvarjenem in zatishnem okolju se začenja in končuje Kristanov psihološki roman Pertinčarjevo pomlajenje, ki po tehniki (sanjski ovir) spominja na Mencingerjevega Abadona. V Fužinah ljudje govorijo ali vsaj razumejo slovensko, medtem ko je Trbiž važno prometno križišče, danes docela nemški kraj, o čemer pričajo tudi napisni vsemi javnimi lokalni. K odročnemu Rabeliskemu jezeru pod prelazom Predelom, kamor je Gregorčič lokaliziral svojo legendu in kjer v rudniku svinca delajo mnogi Slovenci, nismo šli, tudi v oddaljena Vrata na avstrijsko mejo ne bi pohiteli, čeprav je tam nekdaj koroški vojvoda Bernard Šponhajmski po slovensko pozdravil pevca Ulricha Lihtenštajnskega, če nas ne bi tja poslali iz Trbiža plačat cestino.

Ko smo spet nadaljevali s potjo v začrtani in naravni smeri in je začelo po malem sijati sonce, nas je obšla dobra volja, zlasti ko smo v kraju Žabnice, Ucke in Ovčja vas spet začul domačo slovensko besedo, koroški zljanski govor, žal samo iz ust nad trideset let starih ljudi. V vseh treh krajih delujejo duhovniki, doma iz Beneške Slovenije, ki vsaj del cerkvenih opravil opravljajo v materinščini. Kljub temu se mladi rod vztrajno potuje in sicer po zaslugu italijanske sole in nemških letoviščarjev, ki zahajajo v te kraje. Na Višarje, kjer sta

nekaj službovala Majar Zilski in Ksaver Meško in kamor te danes v nekaj minutah popelje vzpenjača, zaradi slabega razgleda in pomanjkanja časa nismo šli. Pač pa smo v Ovčji vasi obiskali grob Presernovega brata, župnika Jurija, ter uživali mogočne lepote doline Zajzere pod orjakama Višem in Montažem, kamor je tako rad zahajal Julius Kugy. Kanalska dolina, ki je bila pred prvo vojno za Avstro-Ogrsko, še prav tako izrazito slovenska kot sosednja Ziljska, a so

za fašizma in nacizma pred drugo vojno iz nje dobršen del slovenskega življa izselili, ima danes razen v omenjenih vaseh le še redke Slovence; zadnje srečamo v Lipalji vase, menda trideset po številu.

(*Pripomba uredništva: Leta 1939 so izselili iz Kanalske doline po sporazu med Hitlerjem in Mussolinijem Nemce in prejšnjem del tistih Slovencev, ki so zaradi narodne nezavednosti držali z Nemci. Po vojni so se*

nekateri vrnil. Zdaj je pa v Kanalski dolini okoli 2.000 Slovencev in komaj nekaj tisoč Nemcev. Pač pa se je po vojni naselilo nekaj tisoč Italijanov, katerih bo zdaj okoli 7.000, zlasti na Trbižu. Trbiž ni nemški, le velikansko trgovino ima z Nemci iz Avstrije, ki hodo semkaj kupovat in pit vino. Pač pa je res, da se nekaj pozna pri mladini, ki ima čisto italijanske šole, da jim slovenščina ne teče več tako kot prejšnji generaciji.

Nove ugotovitve glede rezijanskih govorov

V septembru 1962 so bili spet po več kot 80 letih sistematično preiskani in zapisani rezijanski govorovi v Solbici, na Njivi, v Osojanah in na Beli. Zbrano gradivo je dragoceno in je odkrilo spet nekaj stvari, ki zanje znanstveniki niso vedeli. Poudariti je pri tem treba, da rezijansčina ne pozna fonoške intonacije in kvantite, čeprav v govoru kvantitetni in intonacijski razločki obstoje.

Obstoji sodelovanje italijanskih in slovenskih lingvistov, italijanskih in slovenskih etnografov in muzikologov ter se je to na primer izkazalo tudi letos v Reziji, ko so med 9. in 21. majem članji Glasbeno narodopisnega Inštituta iz Ljubljane skupno s Centro nazionale studi di musica popolare v Rimu proučevali ljudsko glasbo rezijanske doline.

Mimogrede poudarjamo ponovno, da spada rezijansčina med slovenska narečja, ki jih je približno 40. O slovenskih narečjih je prof. dr. France Ramovš izdal leta 1936 posebno knjigo Dialekti v okviru svoje obširne Historične gramatike slovenskega jezika.

Prof. dr. Ramovš je napisal svojo knjigo Dialekte kot historično razvojno delo. Sedanja moderna lingvistica pa zahteva tudi opis sedanjega stanja narečij. Zato so po zadnji vojni ustanovili pri Slovenski akademiji za znanost in umetnost poseben Institut za slovenski jezik, ki ima tudi posebno dialektološko sekcijo. Posebni vpraševalci imajo sestavljenih okoli 800 vprašanj, s katerimi gredo med ljudi v razne

kraje. S takim delom so začeli pred desetimi leti in tako točno ugotovili tudi sedanje stanje rezijansčine.

Na podlagi zbranih podatkov bodo sestavili tudi bodoči Slovenski lingvistični atlas, približno takšen kot bo italijanski lingvistični atlas, za katerega zbirajo material v Torinu.

Obstoji sodelovanje italijanskih in slovenskih lingvistov, italijanskih in slovenskih etnografov in muzikologov ter se je to na primer izkazalo tudi letos v Reziji, ko so med 9. in 21. majem članji Glasbeno narodopisnega Inštituta iz Ljubljane skupno s Centro nazionale studi di musica popolare v Rimu proučevali ljudsko glasbo rezijanske doline.

Nam furlanskim Slovencem se že dogajajo strašne stvari, ki so drugod v Evropi nemogoče. Približno po letu 1950 so se vrgli na slovenski jezik v soli in so denarno kaznovali vsakega ubogega malega otroka, če je spregovoril le eno domačo slovensko besedo v svojem materinem dialekту.

V prihodnjih številkah bo naš list prinašal zelo zanimive dopise iz «Val d'Aoste», kjer živi francoska jezikovna manjšina. Tamkaj je na delu tudi več naših delavcev. Avtonomno deželo «Val d'Aosta», kot znano, upravlja, s podporo levičarskih strank, «Gibanje za obrambo valdostanske etnične in jezikovne manjšine».

Nočemo in ne bomo trpeli, da bi se praksa nasproti malim šolskim otrokom razširila tudi na odrasle, da ne bi smeli naši ljudje govoriti z goсти po slovensko, da ne bi smeli odgovarjati na vprašanja glede stanja rezijansčine. Vse to je v interesu splošne znanosti in so lahko svobodno delali evropski znanstveniki z Baudoinom de Courtenayem na čelu pred približno sto leti, a bi sedaj ne smeli v demokrščanski Italiji leta 1963 z njeno naslonitvijo na socialiste.

Ivan Trinko
in njegova zveza s
Simonom Gregorčičem

Ivan Trinko je prvič obiskal Simona Gregorčiča v maju 1896 v družbi s češkim pisateljem Edvardom Jelinekom. Od takrat sta oba slovenska duhovnika pesnika ostala v spoštljivi prijateljski zvezi. Gregorčič je Trinku pomagal pri ureditvi njegovih pesmi 1.1897. Posebno je cenil Gregorčič Trinkovo prosvetno delo med Beneškimi Slovenci. (Iz nove knjige Franceta Koblarja: Simon Gregorčič, njegov čas, življenje in delo, začetka Slovenske Matice, Ljubljana, 1962).

Concilio di vescovi. A Grado stesso nel 579 si tenne un Consiglio provinciale con il beneplacito di Papa Benedetto I; e fu proprio lì che si fissò la provincia ecclesiastica di Aquileja comprendente «popoli soggetti ai Bizantini», vale a dire quelli dell'Istria, delle isole della Laguna Veneta e delle isole settentrionali dell'arcipelago Dalmatico; e «popoli soggetti a Longobardi», come quelli del Friuli e della terraferma del Veneto e della Pannonia.

Grado, anche quando i Longobardi occuparono, dopo il Friuli, anche l'Istria, era sede patriarcale con suffraganei i vescovi dell'Istria e delle isole già soggette ai romani.

Scorrendo il dibattito del Concilio di Mantova, tenutosi nell'827, si trova che in quella sede venne ribadito che le sedi dell'Istria passassero, «conforme al volere dei vescovi», sotto la giurisdizione del metropolita di Grado; giurisdizione che in seguito limitò la propria autorità alle Diocesi litoranee ossia della laguna. E solo, dopo la bolla «Regis aeterni» di Papa Nicolò V dell'8 ottobre 1451, in considerazione soprattutto che la sede di Grado era troppo lontana e troppo povera essa venne trasferita a Venezia capitale della Repubblica Veneta.

Il patriarcato di Aquileja, invece, che aveva per suffraganei i vescovi delle città soggette ai Longobardi, non fu toccato tanto che fino all'anno 768 la sua situazione risultò invariata; e fu, come si sa, tra il 776 e il

IVAN TRINKO:

Paglavski popoldan

IV.

Deček se jokaje postavi na noge, ročno popade denar in zbeži po travniku. Tovariši uderejo vsi trije za njim, ga dotečejo, vržejo na tla, mu izpulijo novec, povrh mu dajo še par klofut in se vrnejo na prejšnje mesto.

Jakec je nekaj časa sedel, jokal in zmerjal druge, ki so mu pa nemilo za nedrago vračali in se mu smeiali. Potem urno skoči na noge in se pobere jezen in togoten. Ko je bil v primerni oddaljenosti, je začel kamenjati tovariše in zadel Pavleka. Pavlek je zavpil in se začel strašno dreti.

«Jeejjus!» je vzkliknil Miha, «lej, kako ga je zadel!».

«Glavo mu je prebil razbojniki!» je pristavil Vanček in letel za Jakcem. Jakec pa je zabrusil še par kamnov proti njemu in zbežal, da ga ni bilo več videti.

Vanček se je vrnil nazaj. Pavlek je bil precej krvav po licu in je še vedno jokal.

«Molči, molči, saj ni nič! Preide», mu reče Vanček.

«Kaj se boš drl!» pristavi Miha. «Pojdi, tamle je studenec, umiješ se, pa bo prav.

Pavlek je le naprej jokal in stokal.

«Eh, no! Saj te ni ubil. Molči že!».

«Saj te ni konec. Kak junak pa si. Ujukanik!».

«Do - - ma me - - me bodo te - - tepli», je sunkoma odgovoril, «ko zve - ee - do, da smo se - - in - - da - - ss - - s - - smo pajčinali».

«Osel, saj ni treba praviti. Mi ne povemo».

«Pa Ja - - Jakec - - c bo!»

«Ne bo ne».

«Pa bo - - ».

«Naj pove! Potem mu povemo pa mi, kar mu gre».

Pavlek se je dal peljati k vodi in se umil.

Solnce se je bilo med tem sklonilo že precej k zatonu in drv seveda še ni bilo. Stoprv sedaj so se resno zmenili za nje. Vrgli so se v gozd, posekli, polomili in pobrali v naglici, kar jim je prišlo pod roke, dobro in slabo. Napravili so si butare, jih zadeli in se pobrali domov. Že gori visoko pod vasio so zaslišali Jakca, ki je pel. Nekje je bil ukrašel par lepih polen in jih nesel na mesto drv; zdaj je počival na običajnem počivalu.

«Čakaj, ga bomo!» pravi Miha.

«Da, čakal te bo!» odgovori Vanček.

Če hočeta, grem okoli, da ga prehitim; vidva pa prideta počasi po poti; ujamemo ga v sredo.

«Da, tako neumen je! Uteče po polju in drl se bo kot sraka, da bodo ljudje slišali in potem zve ves svet, kaj je bilo».

«No ga pa pustimo; namažemo ga o priliku». In tako so šli naprej, a Jakec urno pred njimi, ko jih je zaslišal. Prišli so domov o mraku.

«Ah ti, grdina grdinasta! Kot hodiš toliko časa?» je zavpila mati nad Pavlekom, ko je prišel domov in vrgel butaro. «Kod si se ves popoldan potepal, a? Kaj ti nisem rekla, da mi prinesi drva o pravem času, da bo večerja, a?».

«Saj sem hitel, pa nisem mogel tako hitro!»

«Molči! Kaj boš lagal? Trikrat bi jih lahko prinesel in časa bi ti bilo ostalo».

Ko se ji je približal, je zagledala, da ima na čelu rano, ki mu je še krvavela.

«Kaj si si naredil na čelu? Ali ste se tepli? Moj Bog! Kaj bo iz tebe?».

«Saj se nismo».

«Kaj pa je to?».

«Udaril sem se, ko sem drva bral...»

«Ni se udaril, ne!» se je izza ogla oglašil Jakec, «igrali so se za denar in se tepli; in mene so stepli. Le dajte mu!».

«Saj si tudi ti in ti si me s kamnom...» se je izvilo Pavleku iz ust.

«Ah, tako? Ah, tako? Grdina! Na!» in ga je lopnila po hrbitu, da se je daleč slišalo. «Še lagal mi boš! Igravec boš! Lažnik in igravec! Moj Bog!».

Popadla je šibo in ga začela tepli.

Pavlek je udaril v glasen jok, a izza ogla se mu je Jakec rogal in oponašal.

Potem so se vsi skupaj izgubili, Pavlek z materjo v hišo, Jakec pa gledat, kaj se godi ostalima dvema. Njemu se ni nič posebnega zgodilo, ker se doma niso bričali zanj.

Taki so paglavci brez učila.

zione risultò invariata; e fu, come si sa, tra il 776 e il 778 Carlo Magno, dopo essersi impadronito del Friuli e dell'Istria a persuadere i vescovi di queste terre a obbedire al patriarcato di Grado.

Circa i limiti della Diocesi di Aquileja ed il suo ordinamento G. Vale afferma:

«Il patriarcato di Aquileja alla fine del secolo VIII esercitava la sua giurisdizione ordinaria su tutto il Friuli ad oriente dei Fiumi Tagliamento ed Arzino, su tutta la Carnia, essendo stata soppressa la sede di Giulio Carnico nell'anno 729, sulla regione del Cadore, sulla Carintia e sulla Stiria meridionale e su tutta la regione della Carniola. Nella Carintia e nella Stiria i confini non erano bene definiti e perciò era questione tra il patriarcato di Aquileja Massenzio e l'Arcivescovo di Salisburgo Areone. I due contendenti presentarono il caso a Carlo Magno, e il savio imperatore, con diploma 14 giugno 811, stabilì che il confine tra le due metropoli fosse il fiume Drava fino oltre Petau. Questo territorio ecclesiasticamente era diviso in arcidiocesi, politicamente soggetto in parte al dominio temporale del Patriarcato di Aquileja (e dal 1420 in poi alla Repubblica di Venezia) e in parte all'impero».

Nel «dominio patriarcale», e poi Veneto, gli Arcidiocesi erano quattro e precisamente quelli di: Arcidiocesi Inferiore, Cividale, Carnia e Cadore; e nel «dominio imperiale» sette: di Gorizia, Villaco, Celje o della Stiria, Raifnitz nel dominio di Kočenje, Kamnik nella Slovenia Superiore, Carniola Inferiore (Slovenia Inferiore) e della Japidea o del Carso.

Ai citati Arcidiocesi si devono aggiungere le giu-

NOTE STORICHE

LA SLAVIA FRIULANA sotto il dominio dei Patriarchi di Aquileia

Il periodo patriarcale nel Friuli, e più precisamente il potere temporale della chiesa, ebbe virtualmente inizio, appunto, con l'assegnazione alla massima autorità della chiesa aquileiese della «marca» che, or ora, è stata definita «Friulana».

I Longobardi invasero il Friuli esattamente il 2 aprile 568 nel qual giorno i Bizantini, che da circa un decennio la facevano da padroni nel territorio friulano, diedero inizio alla

La campagna elettorale in pieno sviluppo

AL PARLAMENTO E ALLA REGIONE non deve mancare la nostra voce

Gli Sloveni, che ora tutti vorrebbero per alleati, devono compiere tutto intero il loro dovere di cittadini - Respingere ogni tentativo di rottura per favorire questo o quel movimento - È giunto il momento di guardare in faccia alla realtà e di tirare le somme

Dunque gli elettori di tutta Italia sono chiamati alle urne nei giorni 28 e 29 aprile p. v. per rinnovare i due rami del Parlamento. Sono da eleggere 630 deputati e 315 senatori. Gli elettori sono in tutto 34 milioni e 433 mila di cui 735 mila voteranno per la prima volta. Di essi il 47,93 per cento sono uomini e il 52,03 per cento donne; prevalenza quindi di quest'ultime.

I Comuni provvederanno entro il 4 aprile p. v. a distribuire i certificati elettorali. I Comuni hanno anche l'obbligo di tenere aperti gli uffici per la consegna dei certificati elettorali, non potuti recapitare, dal 13 al 29 aprile con orario dalle 9 alle 19.

Come per le passate elezioni permane l'obbligo di affiggere i manifesti propagandistici esclusivamente nei tabelloni e negli spazi predisposti ed assegnati dalle amministrazioni comunali.

Nelle precedenti elezioni politiche si sono avuti, nella nostra circoscrizione elettorale (Udine - Belluno - Gorizia), i risultati seguenti: Democra-

zia Cristiana deputati otto (Schiratti, Biasutti, Toros, Armani, Martina, Riva, Corona e Dazzi); senatori quattro (Vallauri, Tessitori, Pelizzotto e Garlato); Partito Socialista Italiano deputati due (Marangone e Bettoli), senatori uno (Solari); Partito Comunista Italiano deputati due (Beltramini e Franco), senatori uno (Pellegrini); Partito Socialista Democratico Italiano deputati uno (Ceccherini). Un deputato del M.S.I. (De Micheli) fu eletto con i resti nel Collegio unico nazionale.

Ora, qui, non si può fare a meno di ripetere che anche gli Sloveni della provincia di Udine in questa consultazione elettorale politica hanno il loro considerevole e indiscusso peso, vuoi per l'entità numerica dei voti, vuoi per il contenuto che ogni Slovano degno di questo nome intende dare al proprio voto: voto che altro non è, e non sarà, che la esatta interpretazione dei propri sentimenti, delle proprie tradizioni, delle proprie aspirazioni e dei propri diritti.

Le aspirazioni della Slavia Friulana

Fino a questo momento l'apporto dei voti è stato determinante — e lo abbiamo già dimostrato nel numero precedente — per l'elezione di un deputato democristiano, il quale deputato però — ultimo in ordine cronologico l'on. Martina — si è ben guardato dal curare e tutelare gli interessi della Slavia Friulana come durante i comizi elettorali si dava ad intendere alle popolazioni di parla slovena. E questo amaro rilievo ben lo si può estendere anche per l'elezione di un senatore democristiano per il quale appunto senza i voti degli elettori di parla slovena non potrebbe mai venire eletto: e qui si tratta del sindaco di Cividale, Guglielmo Pelizzotto.

Matematicamente la Democrazia Cristiana, infatti, con i voti degli elettori di parla slovena ha sempre potuto ottenere almeno un seggio in più nel Parlamento italiano. Ecco l'esempio pratico: con 204 mila voti ottenuti nella provincia di Udine nel 1958 la Democrazia Cristiana ha portato in Parlamento sette suoi rappresentanti e precisamente Tessitori, Pelizzotto e Garlato al Senato e Schiratti, Biasutti, Toros e Armani alla Camera dei Deputati. Si tolgano dalla suaccennata cifra i voti degli elettori di parla slovena, che sono quasi trentamila, e poi si vedrà se il conto torna o meno.

Può darsi che anche stavolta si ricorra, da parte della Democrazia Cristiana, a promesse e lusinghe di ogni genere o comunque allentanti pur di incamerare voti; ed a tal fine certi suli candidati arrivano al punto di

tenere i loro discorsi perfino all'interno delle chiese (e non è questa una vera e propria profanazione)? E questo è successo finora pure nelle chiese di Taipana e di Cosizza.

Assicurare agli Sloveni una rappresentanza

Vogliamo concludere con un ragionamento chi non è nuovo. Perché non assicurare alla Comunità linguistica slovena della provincia di Udine una sua rappresentanza al Parlamento della Repubblica?

Non che lo vietino il meccanismo tecnico, che si potrebbe anche modificare, ma soltanto il non interessamento e la mancanza di buona volontà da parte dei preposti alla tutela delle leggi costituzionali; ed è per questo che la comunità in questione oltreché respingere ogni tentativo di rottura per favorire questo o quel movimento, ritiene sia giunto il momento di guardare in faccia alla realtà e di tirare le somme onde farsi largo e, magari puntando i piedi, raggiungere il primo di una serie di traguardi che è appunto quello di eleggersi una propria rappresentanza al Parlamento della Repubblica. E così diciasi per il costituendo Consiglio regionale.

Va rilevato, in linea teorica, che se alla Slavia Friulana fosse stato applicato il sistema elettorale predisposto per la Val d'Aosta (collegio uninominale) a favore della minoranza linguistica francese, alla Slavia Friulana non poteva, ne potrebbe certo mancare un risultato elettorale estremamente favorevole.

E la minoranza linguistica francese della Val d'Aosta al Parlamento è sempre stata rappresentata in entrambi i rami, e ultimamente: alla Camera dei Deputati dall'on. Severino Caveri, eletto con 30.596 voti, ed al Senato dal sen. Renato Chabod, eletto con 24.734 voti. Naturalmente entrambi fanno parte del «Mouvement de L'UNION VALDOTAINE pour la défense de la minorité ethnique et linguistique valdotaine» (Movimento dell'Unione Valdostana per la difesa della minoranza etnica e linguistica valdostana).

Perchè dunque non fare altrettanto da noi?

COMUNITÀ'

LINGUISTICHE E LINGUA MATERNA

Si rileva con soddisfazione, come, malgrado la lotta più o meno sotterranea condotta da certe forze antideocratiche e scioviniste, nella Slavia Friulana si continuò a parlare il dialetto sloveno e ciò nonostante la mancanza totale di scuole e di istituti che insegnino anche nella lingua materna.

E appunto il problema della scuola che ci interessa in quanto — a parte il diritto di avere scuole che insegnino oltre alla lingua ufficiale italiana anche la lingua materna — scuole di tal genere permettono, assecondando con ciò il desiderio delle popolazioni, di tener viva la tradizione culturale locale. Alla fin fine il conoscere bene, saper cioè leggere e scrivere più di una lingua, costituisce sempre un considerevole patrimonio culturale specie lungo le fascie di frontiera, come appunto è il nostro caso.

In più oggi giorno la conoscenza della lingua letteraria slovena permettebbe ai locali di rendersi utili presso uffici, alberghi, consolati, ambasciate ecc. specie in Jugoslavia e nel mondo orientale che sta consolidando e sviluppando rapporti commerciali e culturali con l'Italia e i Paesi dell'Occidente.

E non bisogna dimenticare che di interpreti e di traduttori di lingua slovena vi è nel Friuli assoluta carenza tanto che la Camera di Commercio di Udine e altri organismi economici e sociali, per dare degli esempi, sono costretti a reperire altrove il personale capace di disimpegnare le pratiche con la confinante Jugoslavia ed in particolare con la Slovenia.

A rimediare a questo insoddisfacente stato di cose basterebbe fare ciò che già si è fatto nel territorio jugoslavo in tutte le località di frontiera vicine a noi dove in ogni scuola accanto alla lingua materna si insegna anche la lingua italiana.

Ma anche dove non v'è una situazione di confine come da noi, esistendo delle minoranze linguistiche, si richiedono scuole.

E' il caso dell'Abruzzo-Molise dove in tre Comuni - Acquaviva, Collecroce, San Felice del Molise (prima si chiamava San Felice Slavo, poi, sotto il fascismo, San Felice del Litto) e infine il nome attuale San Felice del Molise) e Montemitro in provincia di Campobasso - vivono oltre 8 mila persone discendenti da antichi ceppi slavi che continuano a parlare la lingua dei loro antenati. Si tratta di una vera e propria oasi linguistica slava. Ebbene per questa comunità linguistica è stato chiesto, su sollecitazione dei parlamentari dell'Abruzzo-Molise, or non è molto, al Ministero della Pubblica Istruzione l'istituzione di una cattedra di cultura letteraria slava.

Perchè dunque non fare altrettanto da noi?

PLANICA 22 - 23 III. 1963

Medanarodne smučarske tekme - Gare internazionali di sci

risdizioni delle Abbazie Benedettine di Moggio, di Rossazzo, Santa Maria di Aquileja e Sesto al Reghena, ora diocesi di Concordia.

Concludendo, il Patriarcato di Aquileja abbracciava tutto il Friuli ad oriente del Tagliamento, la Contea di Gorizia e Gradisca, la Carnia, il Cadore, la Carintia a sud della Drava, la Stiria pure a sud della Drava e la Contea di Kočevje.

In questa impostazione territoriale ecclesiastica, gli Sloveni del Friuli erano così distribuiti:

Arcidiacanato di Cividale: Valli e Convalli del Natisone, Valle del Judrio e villaggi del pedemonte tra Faeidis e Torreano;

Arcidiaconato Inferiore (comprendeva il Friuli propriamente detto dall'Isonzo al Tagliamento e dal Mare alla confluenza della Fella-Tagliamento): Val Cornappo e Val Torre con il pedemonte da Attimis a Tarcento;

Abbazia di Moggio: Valli del Fella e di Resia.

La chiesa, sia nel Friuli che nell'Istria, in ogni tempo andò via via accumulando ingenti beni materiali specialmente in poderi di cui taluni vastissimi; e questi beni contribuirono non poco a creare e rafforzare le basi della chiesa di Aquileja oltreché a favorire gli ultimi Carolingi (800-887).

E in questo periodo, anzi subito dopo, che per la

Inoltre la chiesa di Aquileja usufruì anche di particolari donazioni tra cui quella di Carlo Magno, consistente nella cessione di tutte le proprietà già in possesso ai ribelli longobardi Rotgau e Felice. Del resto donazioni di rilievo fecero pure gli imperatori Lodovico e Lotario i quali sollevarono anche la chiesa di Aquileja dall'obbligo verso la monarchia del tributo delle decime sul bestiame, sui cereali e altro. Andati poi distrutti, per cause varie, tutti i documenti relativi alle concessioni ed ai benefici concessi alla chiesa, il patriarca Valperto nell'anno 879 ritenne opportuno chiedere all'imperatore la convalida di quelli che ormai erano considerati dei diritti; e l'imperatore, senza discuterne, riconvalidò senz'altro questi diritti.

La casa reale, e per essa i suoi funzionari, non poteva, per meglio spiegarci, rivendicare dalla chiesa di Aquileja ne quanto già concessole, ne viveri, ne pernottamento e neppure foraggi, salvo che in caso di guerra o che non fosse venuto a richiederlo sul posto per via di necessità, lo stesso re oppure qualcuno dei suoi figli. Gli stessi giudici del re non potevano neppure pronunciare sentenze nei territori di pertinenza della chiesa di Aquileja, territori che erano considerati proprietà intoccabile e inamovibile dei patriarchi.

Di questo parere è anche il De Rubeis.

Ad ogni modo il documento più antico riguardante una donazione nella Slavia Friulana è proprio quello di re Berengario. Questo però non è sufficiente a provare che la chiesa, come alcuni hanno affermato, di San Giovanni d'Antro sia la più antica, specie se certe indicazioni fanno supporre che la chiesa parrocchiale di San Pietro esisteva già durante il patriarcato di Valperto, così come esistevano realmente le viciniori chiese parrocchiali dell'alta e media Valle dell'Isonzo.

(continua)